

Kerk Andijk

De gereformeerde kerk van Andijk is de mooiste kerk die architect Egbert Reitsma (1892-1976) bouwde. De kerk wordt nu gerestaureerd. Daarbij wordt ook de gewelfschildering in oude staat hersteld.

Gewelf Andijker kerk krijgt weer kleur

Connie Vertegaal
c.vertegaal@hdcmedia.nl

Andijk * Monnikenwerk is het. Vier vrouwen zijn al sinds maart in de gereformeerde kerk van Andijk bezig met het herstel van het gewelfkunstwerk van architect Egbert Reitsma. Het zijn twaalf puntvormige vlakken, opgebouwd uit kubistische kleurige vormen. Nooit was het kunstwerk zo mooi te zien, want altijd zat er een bruine laag overheen.

Nu is het gewelf plank voor plank schoongemaakt en zijn de oorspronkelijke kleuren eindelijk goed zichtbaar: het warme rood, blauw, groen en geel, de lichte tinten roze en blauw en vlakken zwart. Met een speciale gel is het bruin zoveel mogelijk weggehaald. Restauratieschilder Claudia Junge: „Wat nu aan de oppervlakte komt, zijn geen egale vlakken, maar er zit kleurverschil in. Op sommige plekken blijft een beetje van dat bruin achter. Daardoor heeft het een gelaagdheid en dat maakt het zo mooi.”

Restauratie 'kathedraal' in december klaar

Teun Bleijenbergh, van restauratiebedrijf Rescura, komt superlatieven tekort. „Het is een schitterend kunstwerk. Deze kerk is uniek.” De Andijker kerk wordt beschouwd als het meesterwerk van de Groningse architect Egbert Reitsma. De majestueuze bakstenen kerk, die vanaf het IJsselmeer van verre te zien is, kreeg de bijnaam 'de gereformeerde kathedraal'. Met het bouwwerk wilden de Andijkers indertijd hun katholieke en hervormde burenen in Wervershoof en Enkhuizen de loef afsteken. De restauratie van de gewelfschildering is onderdeel van veel omvangrijkere restauratie. Al jaren zijn de bouwvakkers bezig. Het was heel hard nodig. De kerk was

ronduit bouwvallig. Gebouwd in crisistijd. Het beton was slecht gemixt. Er zaten nesten zand en kiezels in, op die plekken ontbrak de draagkracht volledig. „En er is waardeloze specie gebruikt. Deze kerk heeft van het begin af aan gelekt”, zegt architect Hans Witte, die samen met zijn zoon Koen, ook architect, de restauratie leidt. In 2012 is de toren een tijdlang weggehaald om het betonrot te herstellen. De leien zijn vervangen, de muren zijn opnieuw gevoegd en nu wordt gewerkt aan herstel van de fundering. „Als je het vergelijkt met hoe de kerk er zeven jaar terug bijstond, dan is het enorm opgeknappt”, zegt Andijker Rim de Kroon. „De kerk is een totaal kunstwerk”, zegt Hans Witte. Reitsma was architect en kunstschilder, hij was lid van de Groningse kunstenaarskring De Ploeg. Hans Witte. „Het ontwerp van het gebouw, de glas-in-loodramen en de gewelfschildering, het vormt allemaal een geheel en dat hebben we nu in oude glorie hersteld.”

Gelovig Of de blokpatronen van de gewelfschilderingen iets voorstellen is niet bekend. „Misschien zijn het de twaalf apostelen”, suggereert Teun Bleijenbergh. Maar volgens Frederiek Reitsma, de kleindochter van de architect, zit er geen diepere

betekenis achter de blokpatronen. „Mijn opa was wel gelovig, maar dat wil niet zeggen dat die blokpatronen de twaalf apostelen zijn. Hij maakte wel meer abstracte plafondschilderingen in kerken, zoals in de kerken van Kollum en in Appingendam. Die in Kollum maakte hij al in 1920 en dat ziet er heel frivoor uit, doet aan Tuschinski denken. Ze noemen het ook wel 'de bioscoopkerk'. Toen ik dat zag dacht ik: dat hij dat heeft aangedurfd.”

Magnum opus

Frederiek Reitsma vindt het geweldig dat de kerk wordt gerestaureerd. „Ik ga binnenkort met mijn vader van 92 naar Andijk om de gewelfschildering te zien. Die is hier ook nog erg in geïnteresseerd. Zoals mijn grootvader vroeger met mij wel ritjes maakte en dan alle gebouwen aanwees die hij had gebouwd, gaan wij straks samen de Afsluitdijk over. Hier in het noorden staan veel kerken die hij ontwierp, maar die in Andijk is speciaal. Het wordt gezien als het meesterwerk van mijn grootvader, zijn magnum opus. En dat vond hij zelf ook.”

Binnenkort verschijnt het boek 'Versteende welvaart' over het werk van Egbert Reitsma van C.P.J. van der Ploeg, met veel foto's van zijn werk, uiteraard ook van de kerk in Andijk.

Restauratieschilders Anna Rupert en Claudia Junge zijn al maanden bezig met het schoonmaken van de gewelfschildering.

FOTO THEO GROOT

Egbert Reitsma.

FOTO FAMILIE REITSMAS

Koen (links) en Hans Witte, de restauratiearchitecten.

FOTO HDC MEDIA

Kerk Andijk

Overgeschilderd met karnemelk of caseïneverf

Andijk * De gewelfschildering in de gereformeerde kerk, die nu door restaurateurs wordt blootgelegd ging 84 jaar verscholen achter een bruine laag. De kleuren schemerden er flets doorheen.

Mar wat zit erop en wie heeft dat gedaan. Dat is een mooi verhaal. Want toen de kerk-gangers in 1930 na de oplevering van het kerkgebouw het uitbundige kleurspel op het houten gewelf zagen, schrokken ze zich rot. Ze besloten het over te schilderen, zodat de kleuren minder fel uit zouden komen. Wat er op is gesmeerd is niet duidelijk. Het praatje gaat dat het karnemelk is. Of caseïneverf. „Maar ik zeg: bruine bonensoep”, zegt architect Hans Witte. „Gelukkig laat de laag vrij snel los”, zegt restauratieschilder Claudia Junge.

Cees Pols, namens de kerk nauw betrokken bij de restauratie, heeft in de archieven niets terug kunnen vinden over de onbesuisde schildering in 1930. Behalve een rekening voor het spul waarmee het is overgeschilderd. Hij begrijpt wel hoe de Andijkers ertoe kwamen. „Zeker in die tijd was het gereformeerde geloof behoorlijk zwaar en somber. En het was ook nog

eens crisis. De toenmalige dominee Steensma was nogal kunst-minded, het initiatief kwam zeker niet bij hem vandaan. Maar de kerk-gangers hebben hem op het laatste moment overruled.” Andijker Rim de Kroon: „Ik denk dat men het te spreken vond, te fel. Nu zien we het als een kunstwerk, toen vond men zo iets ongepast in het huis van God.”

Werkvloer

Het plafond van de kerk is aan het oog van de kerk-gangers onttrokken door de werkvloer voor de schilders. Over een paar weken wordt die weggehaald. Cees Pols is erg benieuwd naar de reacties van de kerk-gangers. „Dit is een mensenleven geleden gebeurd. De mensen die nu in de kerk zitten, hebben de oorspronkelijke kleuren van het kunstwerk nooit gezien.” Maar of ze het nu mooi vinden of niet, de gewelfschildering gaat niet meer weg. De kerk is in 1985 een Rijksmonument geworden en in 2012 kwam er 1,3 miljoen subsidie beschikbaar voor de restauratie. „Dat we de gewelfschildering in oude staat zouden herstellen, was een eis van het Rijk.”